માગશર સુદ ૨, રવિવાર તા. ૧૫-૧૨-૧૯૭૪
શ્લોક - ૨, પ્રવચન - ૫

બીજી ગાથા. અહીંયાં અરિહંતને નમસ્કાર પહેલો કર્યો છે ને. બીજી ગાથામાં. પહેલી ગાથામાં સિદ્ધને કર્યો. એ અરિહંત તીર્થંકર છે. આમ સામાન્ય કેવળી પણ હોય છે. પણ અહીં તીર્થંકરની મુખ્યતાથી, વાણી નીકળે છે ને એમની, એ અપેક્ષાથી.

'**ભાવાર્થ :- જેઓ તીર્થંકર છે, શિવ છે,...**' પૂર્ણ કલ્યાણ સ્વરૂપ જેને પ્રગટ થયું છે, પરમાત્મદશા એને અહીંયાં શિવ કહીએ. વિધાતા છે. એ ધર્મના ધરનારા છે, રચનારા છે. તીર્થના પણ રચનારા છે એમ કહેવામાં આવે છે. નિમિત્તથી કહેવાય છે. એ અપેક્ષાએ '**વિધાતા છે, સુગત છે,...**' એ સુગત. પોતાની જે આનંદ અને જ્ઞાનની દશા પૂર્ણ જેને પ્રાપ્ત થઈ ગઈ છે તેથી તેને સુગત કહેવામાં આવે છે. '**વિષ્ણુ છે....**' લોકને-અલોકને જાણવાની શક્તિ ધરાવે છે. તેથી જાણે લોક-અલોકમાં વ્યાપક હો, જાણવાની અપેક્ષાએ. વ્યાપક તો પોતાના અસંખ્ય પ્રદેશમાં છે. પણ જાણવાનું ત્રણ કાળ ત્રણ લોક છે એ અપેક્ષાએ એને સર્વવ્યાપક વિષ્ણુ અરિહંતને જ કહેવામાં આવે છે. અને '**સમવસરણ વૈભવ આદિ સહિત છે.**' એને લેવા છે ને અહીંયાં? સામાન્ય કેવળી છે એની અહીં વાત નથી લેવી. તેથી અહીં તીર્થંકર છે એમ કીધું ને? '**સમવસરણાદિ વૈભવ સહિત છે.**' જેના પુણ્યની હદ છે, બેહદ છે. આહાહા..! એવી જેને વિભૂતિ છે સંયોગરૂપે એમ કહેવામાં આવે છે. એની વિભૂતિ તો અનંત જ્ઞાન અને દર્શન છે પણ પુણ્યનો સંયોગનો વૈભવ પણ અપાર સમવસરણ આદિ ઋદ્ધિ છે.

'**અને ભવ્ય જીવોને કલ્યાણરૂપ જેમની દિવ્ય વાણી...**' ભવ્ય જીવોને, લાયક જીવને કલ્યાણરૂપ જેમની દિવ્ય વાણી '**(દિવ્ય ધ્વનિ) મુખેથી નહિ પણ સર્વાંગેથી...**' મુખથી નથી નીકળતી ભગવાનની વાણી. સર્વાંગે-આખા શરીરમાંથી ૐ એવો ધ્વનિ ઊઠે છે. તાળવું, હોઠ હલ્યા વિના, ઈચ્છા વિના વાણીનો ધ્વનિ વાણીને કારણે નીકળે છે. '**અને જયવંત વર્તે છે. તે સશરીર શુદ્ધાત્માને...**' એ વાણી હોય છે એમ કહે છે. આહાહા..! જ્યારે જ્યારે તીર્થંકર હોય છે ત્યારે ત્યારે એને વાણી હોય છે, એ જયવંત વર્તે છે. '**સશરીર શુદ્ધાત્માને...**' એવા જે અરિહંત ભગવાન શરીર સહિત હોવા છતાં શુદ્ધાત્મા પવિત્ર પૂર્ણ આનંદ છે. '**અર્થાત્ જીવનમુક્ત...**' છે. આયુષ્ય હોવા છતાં તે મુક્ત છે. જીવન-આ અંતરમાં આનંદની દશા જે સ્વભાવ હતો, અનંત આનંદ અને અનંત જ્ઞાન, એ દશા પ્રગટ થઈ ગઈ

છે. એટલે આયુષ્યમાં જીવન હોવા છતાં એનાથી મુક્ત છે. આહાહા..! એ '**અરિહંત પરમાત્માને અહીં નમસ્કાર કર્યા છે.**' આવા ભગવાનને ઓળખીને નમસ્કાર કર્યા છે. '**આ પણ માંગલિક શ્લોક છે.**' પહેલો જેમ માંગલિક શ્લોક હતો ને પહેલો? એમ આ પણ માંગલિક શ્લોક છે. '**તેમાં ગ્રંથકારે શ્રી અરહંત ભગવાનને...**' અરહંત શબ્દ વાપર્યો છે. '**અને તેમની દિવ્ય ધ્વનિને નમસ્કાર કર્યા છે.**'

'**શ્રી અરહંત દેવ કેવા છે?**'

'**તાળુ-ઓષ્ઠ વગેરેની ક્રિયારહિત અને ઈચ્છારહિત તેમની વાણી જયવંત વર્તે છે,...**' એટલે કે એને વાણી હોય છે. ઈચ્છા નથી, તાળવું અને હોઠ હલતા નથી છતાં વાણી હોય છે. આહાહા..! '**તેઓ તીર્થના કર્તા છે...**' વિધાતા કહ્યું હતું ને? સાધુ, અર્જિકા, શ્રાવક અને શ્રાવિકા અથવા સાધુના જ ચાર પ્રકાર છે. એમના એ કર્તા છે. સાધુ, અણગાર, યતિ અને ઋષિ એવા મુનિના પણ ચાર પ્રકાર છે.

'**અર્થાત્ જીવોને મોક્ષનો માર્ગ બતાવનારા છે-હિતોપદેશી છે,...**' એ તો આત્માનો હિતનો જ ઉપદેશ કરનારા છે એમ કહે છે. જેની વાણીમાં ભગવાન પૂર્ણાનંદ શુદ્ધ સ્વરૂપ તેના તરફ વળવું અને સંયોગી ચીજ, રાગ અને પર્યાયથી ખસી જવું, એવો જેનો ભગવાનનો હિતોપદેશ છે. આહાહા..! એમાં હિત છે. સ્વભાવ સન્મુખ થવું. નિમિત્ત, રાગ અને પર્યાયથી ખસીને ત્યાં જવું. એવો જ ભગવાનનો ઉપદેશ છે. એ હિતોપદેશ કહેવામાં આવે છે. આહાહા..! જેમાં આત્માનો મોક્ષ અને મોક્ષનો માર્ગ પ્રગટ થાય એ હિત છે. એ હિતનો જ ઉપદેશ કર્યો છે ભગવાને. આહાહા..! કેમ કે એની વાણીનો સાર વીતરાગતા છે. એટલે એમણે વીતરાગતા થવાનો જ ઉપદેશ કર્યો છે. આહાહા..! પૂર્ણ સ્વરૂપ આત્મા જ્ઞાન અને આનંદસ્વરૂપ, વીતરાગસ્વરૂપ આત્મા, એના તરફના એકાગ્રતાના વલણવાળી જ દશા કરી છે. આહાહા..! લાખ વાત કરી હોય તો પણ એ આત્મા તરફની સન્મુખ દશા અને સન્મુખ સ્થિરતા-આ ભગવાનનો ઉપદેશ છે. સમજાણું કાંઈ? એમાં જ હિત છે. ભગવાન આત્મા પૂર્ણ આનંદ સ્વરૂપ શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વરૂપ એના તરફનું વલણ એ જ હિતનો માર્ગ છે. સમજાણું કાંઈ?

ભગવાનના ઉપદેશમાં તો એમ આવ્યું કે પરદ્રવ્ય તરફના વલણમાં તો રાગ થાય, દુર્ગતિ છે એમ કહે છે. વાણી એમ કહે, અમારા તરફના લક્ષવાળો રાગ છે એ ચૈતન્યની ગતિ નથી-એ ચૈતન્યની જાત નથી. આહાહા..! એવો વીતરાગનો ઉપદેશ છે. અંતર સ્વરૂપ ભગવાન પૂર્ણાનંદ સ્વરૂપ છે. આહાહા..! એના તરફ જો, ત્યાં જા. ત્યાંથી તને હિતનો માર્ગ પ્રગટ થશે. એવો ભગવાનનો ઉપદેશ હિતોપદેશ છે. રત્નકરંડ શ્રાવકાચારમાં કહ્યું છે ને? સર્વજ્ઞ છે, હિતોપદેશી છે. સમજાણું? વીતરાગતાનો ઉપદેશ કરનારા છે. આહાહા..!

‘તેમને મોહના અભાવને લીધે કોઈપણ પ્રકારની ઈચ્છા શેષ રહી નથી...’ કોઈ ઈચ્છા માત્ર રહી નથી એમ કહે છે. આહાહા..! હું ધર્મને સમજાવું તો સમજે, તો ત્યાં કાંઈક એને લાભ થાય એવી ઈચ્છા માત્ર જેને નથી. આહાહા..! **‘અર્થાત્ તેઓ વીતરાગ છે અને જ્ઞાનાવરણાદિ ચાર ઘાતિયા કર્મોનો નાશ થવાથી તેમને અનંતજ્ઞાનાદિ ગુણો પ્રગટ થયા છે...’** આત્મા આવો છે એમ એ કહે છે. એવો એમને પ્રગટ થયો છે. આહાહા..! **‘અર્થાત્ તેઓ સર્વજ્ઞ છે.’** જોયુંને! હિતોપદેશી કીધું અને સર્વજ્ઞ છે. એમ.

‘વળી તેઓ શિવ છે, ધાતા છે, સુગત છે, વિષ્ણુ છે, જિન છે અને સકલાત્મા...’ શરીર સહિત પરમાત્મા શુદ્ધ છે. **‘આ બધાં તેમના ગુણવાચક નામો છે.’** આહાહા..! તેથી કહ્યું છે ને, જે અરિહતના દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયને જાણે કે આત્માની આવી દશા, આત્માનું સ્વરૂપ જ આવું છે. એ અરિહંતના દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયને જાણે. એ જાણનાર પછી પોતા તરફ વળે. પરને જાણે ત્યાં સુધી તો વિકલ્પ છે. સમજાણું કાંઈ? **‘जो जाणदि अरहंतं दव्वत्तगुणत्तपज्जयत्तेहिं सो जाणदि अप्पाणं’**. એનો અર્થ-આવી આત્માની દશા પૂર્ણ એ સ્વરૂપમાં શક્તિરૂપ હતી, એનો શક્તિરૂપ સ્વભાવ જ પૂર્ણ વીતરાગ, પૂર્ણ આનંદ, પૂર્ણ જ્ઞાન, પૂર્ણ પ્રભુતા, પૂર્ણ સ્વચ્છતા—એવા દરેક ગુણથી તે પરિપૂર્ણ હતા. તો હતા એમાંથી પરિપૂર્ણ પર્યાય પ્રગટ કરી. સમજાણું કાંઈ? તેથી તેમના ગુણવાચક નામ (કહ્યા). ભગવાનની વાણી હવે કહેવી છે. એ ભગવાન વર્ણવ્યા. આહાહા..! મહેનત ઘણી કરી છે છોટાભાઈએ, મેળવીને.

‘તે દિવ્ય વાણી છે.’ દિવ્યવાણી છે. દિવ્યવચન છે ને. દિવ્યધ્વનિ. દિવ્યધ્વનિ કહો કે દિવ્ય વાણી કહો. દિવ્ય અલૌકિક અચિંત્ય જેની વાણી એવી છે, કહે છે. આહાહા..! **‘તે ભગવાનના સર્વાંગેથી ઈચ્છા વિના છૂટે છે,...’** ઈચ્છા વિના આખા આત્માથી ૐનો ધ્વનિ ઉઠે છે. **‘સર્વ પ્રાણીઓને હિતરૂપ છે...’** એ વાણી દરેક પ્રાણીને હિતરૂપ છે. એમ કહ્યું છેને કે હિતરૂપ છે તો અસંજ્ઞી પ્રાણીને હિતરૂપ શી રીતે? ત્યારે કહે, એમને ન હણવાનો ઉપદેશ આવ્યો છે એ હિતરૂપ છે. મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશકમાં લીધું છે ભાઈએ. મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશકમાં. સર્વને હિતરૂપ છે તો અસંજ્ઞી પ્રાણી આદિ જે છે, એ એકેન્દ્રિય છે એને ક્યાં હિતરૂપ એની વાણી થઈ? તો એનો અર્થ એટલો કે એને દુઃખ ન દેવું, એણે ન મારવા, એને સ્વભાવ સન્મુખ થવું એટલે પરને મારવાનો વિકલ્પ ન હોય, એવો ભગવાને ઉપદેશ આપ્યો છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! **‘અને નિરક્ષરી છે.’** ૐ ધ્વનિ છેને એ ૐ ધ્વનિ એક અક્ષરી કહેવાય. નિરક્ષરી. એક અક્ષરી કહો કે બીજા શબ્દો નહિ માટે નિરક્ષરી.

‘વળી ભગવાનના દિવ્યધ્વનિને દેવ, મનુષ્ય, તિર્યંચાદિ સર્વ જીવો પોતપોતાની ભાષામાં પોતાના જ્ઞાનની યોગ્યતાનુસાર સમજે છે.’ આહાહા..! આવી હયાતી સર્વજ્ઞની

અને એની વાણીની આવી હયાતી જયવંત વર્તે છે એમ કહીને એમ કહ્યું. સમજાણું કાંઈ? એની જેને પ્રતીત થાય.. આહાહા..! એ પ્રતીત તો સ્વભાવ સન્મુખ થાય તો જ થાય. સમજાણું કાંઈ? જેમાં પૂર્ણતા પડી છે, પૂર્ણતાની પ્રતીતિ અને એની પૂર્ણ વાણીની પ્રતીતિ. વાત તો એ છે કે અંદર પૂર્ણ સ્વભાવ તરફ ઢળે ત્યારે એની પ્રતીતિ થાય. પોતાના પૂર્ણ સ્વભાવની પ્રતીતિ (થાય) એને બીજા પૂર્ણ સ્વભાવ અને એની પૂર્ણ વાણી દિવ્ય, એની પ્રતીતિ એને થાય. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

'**તે નિરક્ષર ધ્વનિને ૐકાર ધ્વનિ કહે છે.**' 'ૐકાર ધ્વનિ સુણિ અર્થ ગણધર...' શું કીધું પછી? 'ૐકાર ધ્વનિ સુણિ અર્થ ગણધર વિચારે...' આહાહા..! એ વાણી અને એ દરબાર ભગવાનનો, એ સમુદાય જ્યાં ... આહાહા..! કહે છે, '**નિરક્ષર ધ્વનિને ૐકાર ધ્વનિ કહે છે.**' આખા સર્વાંગે અસંખ્ય પ્રદેશેથી ઉઠતી ધ્વનિ છે. પ્રદેશમાંથી નહિ. અસંખ્ય પ્રદેશ ભગવાન આત્માના એમાંથી નહિ પણ એના સમીપમાંથી ધ્વનિ-વાણી ઉઠે છે. આહાહા..! એ નિરક્ષરીની વ્યાખ્યા કરી. ગોમ્મટસારનો આધાર આપ્યો છે. ગોમ્મટસારમાં છે.

'**શ્રોતાઓના કર્ણપ્રદેશ સુધી તે ધ્વનિ ન પહોંચે ત્યાં સુધી તે અનક્ષર જ છે...**' એ છે ગોમ્મટસારમાં. નીચે આપ્યું છે. '**જીવકાંડ ગાથા ૨૨૭ની ટીકા**'માં છે. શું? કે નિરક્ષરી વાણી ક્યાં સુધી? કે કાનમાં ન પહોંચે ત્યાં સુધી. છે, એ પાઠ છે. ગોમ્મટસારમાં પાઠ છે. '**અને જ્યારે તે શ્રોતાઓના કર્ણો વિષે પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે તે અક્ષરરૂપ થાય છે.**' કારણ કે એ અક્ષરરૂપે સમજે છે ને? એટલે વાણી અક્ષરરૂપ ત્યારે થાય છે એમ કહે છે. ગોમ્મટસારમાં પાઠ છે. એ ચર્ચા થઈ ગઈ છે પહેલી. સમજાણું કાંઈ?

ૐ એવો ધ્વનિ ઉઠ્યો એ ધ્વનિનું એકાક્ષરીપણું ક્યાં સુધી છે? તેથી કેટલાક આચાર્ય એમ કહે છે કે ભાઈ! એ એકાક્ષરી ધ્વનિ નહિ. અક્ષર સહિત ધ્વનિ હોય છે. કારણ કે સમજનારા અક્ષરસહિત સમજે છે. માટે ધ્વનિમાં પણ અક્ષરપણું આવે છે. એ પહોંચે કાને ત્યારે અક્ષરપણે થઈ જાય છે એમ કહે છે. આહાહા..! ભારે વાત, ભાઈ! આહાહા..! એ ગોમ્મટસારની ગાથામાં આવે છે. ૨૨૭ની ટીકા.

'**...જેમ...**' પછી મોક્ષમાર્ગનો દાખલો આપ્યો છે. મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક છે ને? ગુજરાતી આવૃત્તિ પૃ. ૨૦-૨૧. એનો આધાર આપ્યો છે. '**...જેમ સૂર્યને એવી ઇચ્છા નથી...**' સૂર્યને એવી ઇચ્છા નથી '**કે હું માર્ગ પ્રકાશું...**' અંધકારનો નાશ થાય અને માર્ગ પ્રકાશું એવી સૂર્યને ઇચ્છા નથી. '**પરંતુ સ્વાભાવિક જ તેના કિરણો ફેલાય છે,...**' સૂર્યના સ્વભાવિક કિરણો વિસ્તરાય-ફેલાય છે. '**જેથી માર્ગનું પ્રકાશન થાય છે,...**' અંધકાર મટીને માર્ગમાં અજવાળું થાય છે. માર્ગમાં અજવાળું થાય છે. આહાહા..!

'તે જ પ્રમાણે શ્રી વીતરાગ કેવલી ભગવાનને એવી ઈચ્છા નથી કે અમે મોક્ષમાર્ગને પ્રકાશિત કરીએ,...' આહાહા..! ઓલામાં તો કહ્યું છે મોક્ષમાર્ગ (પ્રકાશક)માં આઠમા અધ્યાયમાં, તીર્થંકરો અને કેવળીઓએ પણ ઉપકાર કર્યો છે. નિમિત્તથી કથન આવે. ઉપકાર કર્યો છે. અમે પણ તે ઉપકારની વાત થોડી કરશું. આઠમા અધ્યયનમાં છે. એ કર્યો છે એ થઈ ગયો છે. એ કાંઈ ઈચ્છા નથી કે હું આને મોક્ષમાર્ગ પમાડું. સૂર્યને ઈચ્છા નથી કે હું પ્રકાશ કરું. છે ઈચ્છા? આહાહા..! એક એક તત્ત્વની સ્પષ્ટતા અને એની સ્થિતિની મર્યાદા છે એમ એણે જાણવી જોઈએ. આહાહા..! એમ ને એમ ગોટો માને, મિશ્ર માને તો એ તો વસ્તુની વિપરીતતા થઈ જાય. આહાહા..!

સર્વજ્ઞ પરમાત્મા કહે છે કે... આખી દિવ્યધ્વનિનો અવાજ એકાક્ષરી છૂટ્યો પછી એને સમજવામાં અક્ષર આવી ગયા. પણ એને ઈચ્છા નથી કે હું માર્ગને પ્રકાશ કરું. આહાહા..! અઘાતિ કર્મના ઉદયથી તેમના શરીરરૂપ પુદ્‌ગલો દિવ્યધ્વનિરૂપ પરિણમે છે. એમ છે હોં એમાં– મોક્ષમાર્ગપ્રકાશકમાં. ત્યાં આમ લખ્યું છે. શરીરરૂપ પુદ્‌ગલો દિવ્યધ્વનિરૂપે (પરિણમે છે). સમજ્યા ને? ભાઈ! નહિતર દિવ્ય શરીરરૂપ પુદ્‌ગલો તો ઔદારિક છે. પણ એ શરીરની જાતના પુદ્‌ગલ એવા જે પુદ્‌ગલો ભાષાના ગણીને (વાત કરી છે). શબ્દ આ જ છે, આવો જ છે. મોક્ષમાર્ગ (પ્રકાશકમાં છે). અહીં તો એક એક વાતમાં એની સત્યતા શું છે એ જાણવી જોઈએ ને?

કહે છે કે એ શરીરરૂપ પુદ્‌ગલો. હવે શરીર જે છે એ તો ઔદારિક શરીર છે. સમજ્યાને? એના પુદ્‌ગલો જે કાંઈ નીકળે એ કાંઈ ઔદારિક શરીરના નથી. પણ એને પુદ્‌ગલની જાત બતાવીને **'શરીરરૂપ પુદ્‌ગલો દિવ્યધ્વનિરૂપ પરિણમે છે,...'** એ તો મોક્ષમાર્ગ(પ્રકાશક)માં આવ્યું ત્યારે ખ્યાલ હતો બધો. સમજાણું કાંઈ? કે આ રીતે અહીં કહેવા માગે છે. આહાહા..!

'જેનાથી મોક્ષમાર્ગનું સહજ પ્રકાશન થાય છે...' જેમ સૂર્યને ઈચ્છા નથી કે અંધારું દૂર કરું અને પ્રકાશ-અજવાળું કરું. છતાં સ્વભાવિક પ્રકાશ થાય એટલે અંધારું નાશ થઈને પ્રકાશ થાય. એમ ભગવાનની વાણી, એને ઈચ્છા નથી કે હું મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશું. આહાહા..! ભારે વાતું પણ. વાણીની એની પોતાની યોગ્યતા જ એવી છે, કહે છે. ઓલામાં તો સૂર્યના કિરણો કહ્યા હતા. આ વાણી કાંઈ કિરણ નથી એના આત્માનું. દૃષ્ટાંતમાં તો સૂર્યનું કિરણ આપ્યું હતું ને? વાણી કાંઈ આત્માનું કિરણ છે? પણ સંયોગમાં વાણીની ધ્વનિને કિરણ ગણીને (વાત કરી છે). આહાહા..! કેમ કે જેવો એ ભાવ છે તેવો વાણીમાં કહેવાની તાકાત છે. તેથી એ વાણીને પણ કિરણ ગણીને.. આહાહા..! બીજાને ધર્મનો પ્રકાશ કરે છે. આહાહા..!

એક એક તત્ત્વમાં જે એની સ્થિતિ છે, જે રીતે એનું વાસ્તવિક તત્ત્વ છે તે રીતે એને જાણવું જોઈએ. ગોટો કરશે તો કાંઈકનું કાંઈક એક તત્ત્વ બીજા તત્ત્વમાં આવી જશે. આહાહા..!

પોતે ભગવાન ચૈતન્ય સ્વરૂપમાં, કહે છે કે એને પરદ્રવ્યસ્વરૂપ માનવો... આહાહા..! એ રાગરૂપ માનવો, કર્મરૂપ માનવો... આહાહા..! એને દિવ્યધ્વનિવાળો માનવો.. આહાહા..! એ પણ મહામિથ્યાત્વનું પાપ છે. ઓહોહો..! સ્વદ્રવ્ય ચૈતન્યમૂર્તિ ભગવાન પૂર્ણાનંદ સ્વરૂપ એના સિવાયનો વિકલ્પ અને વાણી આદિ કે આ પૈસા સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર, દેશ એ બધા મારા છે. અરે..! એણે પરદ્રવ્ય મારા માન્યા. એણે સ્વદ્રવ્ય ન માન્યું. એમ ભગવાનમાં ગોટો કરે કે આ વાણી ભગવાનની છે અને ભગવાને કરી છે.

મુમુક્ષુ :- એની એ છે.

ઉત્તર :- એ તો એ દશા છે. પોતાની માન્યતા એ રીતે ખતવે છે. આહાહા..!

પરમાત્મા પોતે ચૈતન્યસ્વરૂપ ભગવાન આ આત્મા, હોં! ઈ વાત ચાલે છે. એને કોઈ પણ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિનો વિકલ્પ છે એને વિકલ્પવાળો માનવો, એ વિકલ્પ છે આસ્રવતત્ત્વ છે, પરતત્ત્વ છે, એને એવો માનવો એ જ પરદ્રવ્યને પોતાનું માનીને સ્વદ્રવ્યને ચૂકી ગયો છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

ઓલામાં આવે છે, નહિ? સમયસારમાં (કળશ ૧૩૭) આ વ્રત પાળે છે, આવું કરતા હોય એને પાપી કેમ કહ્યો? આવે છે ને? આમાં પણ આવ્યું છે. શબ્દકોષમાં પણ આવ્યું છે. એ શબ્દો બધા નાખ્યા છે. એમ કે વ્રત પાળે, અહિંસા, બ્રહ્મચર્ય શરીરથી પાળે અને એવા જીવને પાપી કેમ કહો છો? આવી ક્રિયા કરે દયાના, દાનની, વ્રતની, તપની, ભક્તિની, પૂજાની એવી ક્રિયા શુભભાવની અને એને તમે પાપી કહો. ભાઈ! પાપી કહેવાનું કારણ એ રાગ છે એ પરવસ્તુ છે એને પોતાની માની એ જ મિથ્યાત્વનું પાપ છે. આહાહા..! એ જ મહાન મિથ્યાત્વ પાપ છે. મહા પાપ એ છે. એવા પાપની નીચતા અને હલકાઈ એની એને ખબર ન મળે અને ભગવાન આત્મા પૂર્ણાનંદ સ્વરૂપ રાગ અને પરની ચીજ વિનાના, અભાવસ્વભાવસ્વરૂપ, એની જે પ્રતીતનો અનુભવ એની શું કિંમત છે એની જેને ખબર નથી, એને સમ્યગ્દર્શનની ખબર નથી. સમજાણું કાંઈ? બાહ્ય ત્યાગ ઉપર એની મહિમા એણે માની. બાહ્ય ત્યાગ કર્યો, બાયડી છોડી, છોકરા છોડ્યા, દુકાન છોડી, ધંધા છોડ્યા. બાપુ! એ શું છોડ્યું? એ હતું કે દિ' એમાં? એમાં જે હતું-પરવસ્તુ મારી એવો જે મિથ્યાત્વભાવ એને તો એણે છોડ્યો નથી. સમજાણું કાંઈ? જે એમાં નથી એને એમાં છે એમ જે માન્યું અથવા એ મારા સ્વરૂપને જે એમાં નથી તે મને લાભ કરશે. આહાહા..! દયા, દાન, ભક્તિ, વ્રત, તપનો વિકલ્પ છે એ રાગ છે, એ આસ્રવતત્ત્વ છે, પરતત્ત્વ છે. એ આવું પાળતા છતાં એ પરને પોતાનું માને છે... આહાહા..! એ જ મિથ્યાદષ્ટિ મોટો પાપી છે. ૨૦૦મી છે ને? ૨૦૦-ગાથા (પછીનો કળશ) સમયસાર. આહાહા..! સાવધાનપણે મહાવ્રત પાળે,

શરીરથી બ્રહ્મચર્ય પાળે.

મુમુક્ષુ :- આત્માને ક્યાં પાળે છે? રાગને પાળે છે.

ઉત્તર :- શરીરથી એટલે આ તો જડ છે. જડને વિષયમાં જવા ન દીધું એ કાંઈ તારું કર્તવ્ય નથી. એ તો જડનું કર્તવ્ય છે કે એ બાજુ ન ગયું. આહાહા..! એને મેં રોક્યું છે એ જ મિથ્યાત્વભાવ છે. આહાહા..! શરીરની મિથ્યા મૈથુનક્રિયા જોડાણની સંબંધની એ મેં ન કરી. એ જ જડ રૂપીનો સ્વામી થયો અને મેં બ્રહ્મચર્ય પાળ્યું એ જ મિથ્યાત્વભાવ છે. સ્વરૂપચંદભાઈ! આવી વાતું છે. સમજાણું કાંઈ? આ તો વીતરાગ માર્ગ છે, ભાઈ! સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર એણે જે પ્રકાશથી મોક્ષમાર્ગને પ્રકાશ્યો એમાં આ વિધિ છે. આહાહા..!

એ વ્રતને પાળે અથવા કરે... આહાહા..! પણ મેં આજ આહાર ન કર્યો. નહિ કરવાની વૃત્તિ થઈ માટે આહાર ન આવ્યો, એ ભાવ જ મિથ્યાત્વ છે. સમજાય છે કાંઈ? આહાહા..! કેમ કે પરદ્રવ્ય સહિત હું છું (એમ હોય) તો પરદ્રવ્યને હું છોડું છું. આહાહા..! બહુ જ માર્ગ ઝીણો, ભાઈ! વીતરાગમાર્ગની દૃષ્ટિ... અત્યારે તો બહુ ગોટો ઉઠ્યો છે. બહુ ગોટો ઉઠ્યો છે. ચોર કોટવાળને દંડે એવું થઈ ગયું છે. પ્રભુ! માર્ગ તો આ છે, હોં! જેને, હું શરીરની ક્રિયા વિષયની કરતો હતો તેને હું હવે છોડું છું. આહાહા..! એનો અર્થ એ કે એ સ્વદ્રવ્યમાં, પરદ્રવ્યની ક્રિયા કરવાની તાકાત (માને છે). તેથી એ પરદ્રવ્યની ક્રિયા રોકવાની પણ એનામાં તાકાત (માને) છે. એય..! સ્વરૂપચંદભાઈ! આવો બાપા માર્ગ છે, ભાઈ! આહાહા..! એણે ભગવાન આત્માને પરદ્રવ્ય સહિત માન્યો. આહાહા..! ગજબ વાત છે ભાઈ! એ જ મહામિથ્યાત્વનું પાપ છે એની એને ખબર નથી.

ભગવાન આત્મા પોતાના અસ્તિત્વમાં તો શુદ્ધતા અને પરિપૂર્ણતાથી અસ્તિત્વ પડ્યું છે. એમાં અપૂર્ણતા પણ નથી, વિપરીતતા પણ નથી અને પરદ્રવ્યનો સંબંધ પણ નથી. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? કઠણ લાગે પણ વિચારવું, ભાઈ! આવા ટાણા નહિ મળે, બાપુ! આહાહા..! અરે..! મનુષ્યના ભવ ચાલ્યા જાય છે. સ્થિતિ પૂરી થઈ જાય છે. નાના નાના બાળકોનું સાંભળીએ છીએ ને. આહાહા..! દેહની સ્થિતિ પૂરી થઈ. આહાહા..! મનુષ્યના ભવને હારીને ચાલ્યા જાય છે. જે કરવાનું હતું એ કર્યું નહિ. અને નહિ કરવાના કર્યા એમ માન્યું. આહાહા..! એથી આ વધારે સ્પષ્ટ કરવું પડે છે, આ વાણીનું ને આ બધું. આહાહા..!

કહે છે કે, કેવળજ્ઞાની પરમાત્માને જે વાણી નીકળે છે એ એની ઇચ્છાથી નહિ, એનાથી નહિ. આહાહા..! કારણ કે વાણીની દશા તો જડરૂપ છે. જડરૂપનો આધાર આત્મા કેમ હોઈ શકે? આહાહા..! આવી વાત સમજવી ઝીણી, બાપુ! ભાઈ! એને રહી ગયા શલ્ય સૂક્ષ્મ આવા અંદરમાં. આહાહા..! તે વાણી નીકળી એ ભગવાનની વાણી છે એમ કહેવું એ વ્યવહારનું

વચન છે. એટલે કે નિમિત્તપણું ભગવાનનું હતું એટલું બતાવવા એ વાણી છે. પણ વાણી ભગવાનની છે અને ભગવાને કરી છે એમ નથી. આહાહા..! આ અવાજ ઉઠે છે એ જડ છે. ભગવાન આત્મા અરૂપી ચૈતન્યઘન છે. એમાંથી આ અવાજ ઉઠે એ જડ છે, રૂપી છે, મૂર્ત છે. એ આત્મામાંથી ક્યાંથી ઉઠે? આહા..! તે વાણી વાણીને કારણે સ્વતંત્ર નીકળે છે એમ દૃષ્ટાંત કીધો.

સૂર્ય પ્રકાશ કરે છે એ પ્રકાશ કરું એવી ઈચ્છા નથી. સ્વભાવિક રીતે નીકળે છે. એની વાણી સાથે જોડીને વાત કરી છે. ભાઈ! એ તો તે દિ' વાંચ્યું ત્યારે ખ્યાલ હતો કે વાત તો સૂર્યના કિરણની કહે છે અને વાણી એને કિરણ તરીકે ઠરાવે છે. પણ એને જ્ઞાનમાં એ જાતનો પ્રકાશ છેને એટલું જે નિમિત્ત છે એથી એમ કહ્યું, એ વાણી એને પ્રકાશે છે, એ એનું કિરણ છે એમ કહ્યું. એટલું. આહાહા..!

'તેમનાં શરીરરૂપ પુદ્‌ગલો દિવ્યધ્વનિરૂપ પરિણમે છે, જેનાથી મોક્ષમાર્ગનું સહજ પ્રકાશન થાય છે...' આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? વાણીમાં એ જાતના ભાવો-પરથી ખસ અને અંતરમાં વસ, એવો વાણીમાં ધ્વનિ ઉઠતો હતો. સમજાણું કાંઈ? એથી એને ભગવાનના જ્ઞાનનું એ વાણી એક કિરણ ગણ્યું. વ્યવહારથી કહ્યું, ભાઈ! આહાહા..! કેમ કે એ વખતે એ વાણીની પર્યાય એવી જ સ્વતંત્ર પોતાથી ઉત્પન્ન થાય છે. ભગવાનને કારણે નહિ. ભગવાનના જ્ઞાનને કારણે નહિ. આહાહા..! આવું ભિન્ન-ભિન્ન સ્વરૂપનું સત્ છે. એને અતિશય (કરીને) વર્ણવ્યું કે ભગવાનની વાણીનું કિરણ નીકળ્યું તો મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશ્યો. ભગવાનની પર્યાય બહાર નીકળી છે? પોપટભાઈ! આ બધું સમજવા જેવી વાત છે. એણે એમ ને એમ જ ગોટો વાળ્યો છે અનાદિથી. આહાહા..! આ તો શાંતિથી, ધીરજથી તત્ત્વની જે જે સ્થિતિ જ્યાં જ્યાં જેનાથી છે તેનાથી તેને જાણવી જોઈએ. એ વાણી ભગવાનથી છે એમ પણ નહિ, અહીં તો કહે છે. સમજાણું કાંઈ?

આ વાતને સાંભળતા જ કેટલાક માણસને તો એમ થાય આમાં ધર્મ ક્યાં આવ્યો? અરે..! બાપુ! તને ખબર નથી, ભાઈ! આહાહા..! ધર્મ ક્યાં થાય? એ વિકલ્પ છે, વાણી છે એનાથી ખસી જાય અને ચૈતન્ય સ્વરૂપ અંદર ભગવાન પૂર્ણાનંદનો નાથ બિરાજે છે પોતે, ત્યાં જાય તો ધર્મ થાય. વાણીમાં જાય,... વાણીમાં જઈ શકે? એક સત્ બીજા સત્‌માં પ્રવેશ કરી શકે? આહાહા..! ચૈતન્યનું સત્ ભગવાન જ્ઞાનસ્વરૂપી અરૂપી, એ વાણીના અસ્તિત્વના સત્‌માં પ્રવેશ કરેકે (જેથી) વાણી એને કારણે નીકળે? સમજાણું કાંઈ? આ ઓઘે ઓઘે એમ ને એમ બિચારા અનાદિથી પડ્યા છે. વાડામાં જન્મ્યા હોય એ પણ ઓઘે ઓઘે જિંદગી કાઢે તત્ત્વના ભાવ વિના. અને કાંઈક અમે ધર્મ કર્યો એમ માને. શું થાય? અરે..! ભાઈ!

મુમુક્ષુ :- હજારો લોકોને ઉપદેશ આપે.

ઉત્તર :- કોણ આપે? ભાઈ! એ વાણીને યોગે વાણી નીકળે. ભાઈ! આહાહા..! વાણી જડ છે, અચેતન છે, મૂર્ત છે, અજીવ છે. એ અજીવની પર્યાયને આત્મા કરે? આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- આત્મા અજીવ થઈ જાય.

ઉત્તર :- તો તો અજીવ થાય. સમજાણું કાંઈ?

અહીં તો હોશિયાર માણસ તો ઘણા કામ કરે છે ને? ગિરધરભાઈ! તમે બધા કાર્યકર્તા કહેવાતા. વઢવાણની આસપાસના. એક તો શેઠિયા, વળી કાર્યકર્તા. કેટલું સાચું હશે? આહાહા..! ગરીબોને કપડા આપવા, ભૂખ્યાને અનાજ દેવા. તરસ્યાને પાણી દેવા, રોગીઓને ઔષધ દેવા, સ્થાનથી ભ્રષ્ટ હોય એને ઓટલા કે સ્થાન દેવા. આહાહા..! અરે.. ભગવાન! શું કરે છે તું? એ ચીજ ક્યાં છે તારી કે તું દે અને લે? આહાહા..! ભ્રમણા એને થઈ ગઈ છે અંદરથી. સમજાણું કાંઈ? મેં આને પાણી પાયું. તૃષા હતી તે પાણી પાયું. પાણી કઈ ચીજ છે કે તેં આપ્યું? પાણી તો અજીવ ચીજ છે, એ તું દઈ શકે? તું એને અડી શકે?

મુમુક્ષુ :- દઈએ છીએને રોજ?

ઉત્તર :- કોણ કરે છે? એનું ભાન નથી એને.

ભગવાન આત્મા તો અરૂપી છે. એમાં તો રંગ, ગંધ અને સ્પર્શ પ્રભુમાં નથી. પ્રભુ આત્મા હોં અહીં. આહાહા..! એમાં રંગ, રસ, સ્પર્શ, ગંધ નથી. એ વર્ણ, ગંધ, સ્પર્શની વસ્તુને અડે? અરૂપી રૂપીને અડે અને રૂપીનું દેવાનું, લેવાનું કામ કરે?

અહીં શું કહેવાય છે? કે પરદ્રવ્યને પોતાનું માને છે એની વ્યાખ્યા જ ઝીણી છે. એમ વાત કહેવી છે. એ આવે છે ને? ટીકામાં પણ એમ આવે છે કે શુદ્ધ પરમાત્મા પૂર્ણ સ્વરૂપ એનો અનુભવ થઈને પ્રતીતિ થવી તે કાળે તે સમકિતની ઉત્પત્તિ છે. તે જ કાળે પરદ્રવ્યની રુચિ જે છે... ટીકામાં આવ્યું હતું જયસેનાચાર્યની. ભાઈ! પરદ્રવ્યની રુચિ એટલે રાગાદિ મારા અને મેં કર્યા અને મેં આપ્યા અને મેં દીધા, એવી જે પરદ્રવ્યની રુચિ છે એવો જે મિથ્યાત્વભાવ, તેનો વ્યય થાય છે અને આત્માના આશ્રયે સમ્યગ્દર્શનની પર્યાય ઉત્પન્ન થાય છે. આહાહા..! બહુ ઝીણી વાતું પડે માણસને, હોં! આહાહા...! મુંબઈમાં આવું નાખ્યું હોય દસ દસ હજાર માણસ વચ્ચે (તો એમ થાય) મહારાજ શું કહે છે આ તે? અને મુંબઈ જેવી મોહનગરી. ધમાલ... ધમાલ.. ધમાલ... ઘોડાની જેમ માણસ દોડતા હોય. કૂતરાની જેમ ભું ભું કરતા (હોય). એય..! રતિભાઈ! મુંબઈની આ ઉપાધિ છે. આહાહા..!

કહે છે કે ભગવાને જે વાણી કરી એમ કહેવું એ વ્યવહાર છે. સમજાણું કાંઈ? કેમ? કે '**ભગવાનની દિવ્ય ધ્વનિ દ્રવ્યશ્રુત વચનરૂપ છે.**' આહાહા..! ભગવાનની દિવ્યધ્વનિ

એ દ્રવ્યશ્રુત વચનરૂપ છે. જડ વાણી પરમાણુની પર્યાય છે. રજકણની, પુદ્‌ગલની, અજીવની દશા છે એ. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? '**તે સરસ્વતિની મૂર્તિ છે, કહેવાય છે.**' વાણીને. દ્રવ્યશ્રુતને કહે છે ને. અનેકાંતમાં આવ્યું છે ને? બીજી ગાથામાં નહિ?

મુમુક્ષુ :- અનેકાંતમય મૂર્તિ.

ઉત્તર :- હા, અનેકાંતમય મૂર્તિ. ત્યાં વાણીને પણ સરસ્વતી કીધી છે. આહાહા..! ખરેખર એ સરસ્વતી તો આત્માનું ભાવજ્ઞાન-ભાવશ્રુતજ્ઞાન તે સરસ્વતી છે. જેના વડે આત્મા જણાણો, જેના વડે રાગનો અભાવરૂપ આત્માનો અનુભવ થયો એવી જે જ્ઞાનની દશા અરૂપી વેદન એને અહીંયાં ભાવસરસ્વતી કહેવામાં આવે છે. વાણીને નિમિત્ત તરીકે ગણીને દ્રવ્યશ્રુતને દ્રવ્ય સરસ્વતી કહેવામાં આવે છે.

'**કારણ કે વચનો દ્વારા અનેક ધર્મવાળા આત્માને તે પરોક્ષ બતાવે છે.**' જોયું! ન્યાય આપે છે. સરસ્વતીની મૂર્તિ વાણીને કેમ કીધી? કે '**વચનો દ્વારા અનેક ધર્મવાળા આત્માને...**' આત્મામાં જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ આદિ અનેક શક્તિઓ રૂપ ધર્મ છે. ધર્મી એવો જે આત્મા, ધર્મી એટલે ધર્મ કરનાર અત્યારે એ પ્રશ્ન નથી. ધર્મી એટલે વસ્તુ આત્મા. એના જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ આદિ અનંત ગુણો એ એનો ધર્મ છે, એ એનો સ્વભાવ છે, એ એનું સ્વરૂપ છે. આહાહા..! એને-એવા અનંત ધર્મવાળા આત્માને... એમ ત્યાં ન કહ્યું કે આવા રાગવાળા આત્માને, વાણી કહેનારા આત્માને. આહાહા..! એ વચનો દ્વારા. નિમિત્ત વાણીનું. અનેક ધર્મવાળો પ્રભુ આત્મા. ધર્મ નામ ધારી રાખેલા ગુણો. એમાં અનંત અનંત ગુણો (છે) અને અભવિ હોય તો પણ અનંત ગુણો છે. આહાહા..! ગુણો એટલે? શક્તિ. પ્રગટ થયેલાની પછી વાત. એ અનંત ગુણ સ્વભાવવાળો આત્મા છે એને વાણી બતાવે છે, નિમિત્ત તરીકે. આહાહા..! જોકે એ આત્મા પોતે જ્યારે પોતાના સ્વભાવને જાણે ત્યારે વાણીએ આને બતાવ્યું એમ નિમિત્ત તરીકે કહેવામાં આવે. બહુ ભેદ પડે, ભાઈ! વીતરાગની સૂક્ષ્મતા, કેવળીની સૂક્ષ્મતા.

શ્રીમદ્‌માં પણ આવે છે ને સૂક્ષ્મ બોધનો અભિલાષી. મહાવીરના શિષ્ય કોણ હોય? સૂક્ષ્મ બોધનો અભિલાષી. રાગથી, પરથી ભિન્ન એવા સ્વભાવના સૂક્ષ્મ બોધનો-જ્ઞાનનો અભિલાષી. એ વસ્તુને સમજી શકે અને પામી શકે. સમજાણું કાંઈ? કહે છે, એ '**વચનો દ્વારા અનેક ધર્મવાળા આત્માને...**' ધર્મ શબ્દે ગુણ. પેલામાં આવે છે, આપણે બીજી ગાથામાં. સમયસારમાં. ત્રીજી ગાથાના અર્થમાં આવે છે. અનેકાંત. અનેકાંતમય મૂર્તિ. એ અનંત ધર્મવાળાને વાણી બતાવે છે. આહાહા..! એ વચન પણ વ્યવહારે છે. સમજાણું કાંઈ? અનંત ગુણ અને અનંત ધર્મવાળો પ્રભુ પોતે જ્યારે એને જોવે અને જાણે છે, ત્યારે એ વાણીએ અનંત ધર્મવાળો આત્મા બતાવ્યો એમ વ્યવહારથી કહેવામાં આવે છે. આહાહા..! સમજાણું

કાંઈ? અનંત '**ધર્મવાળા આત્માને તે પરોક્ષ બતાવે છે.**' દ્રવ્યશ્રુત છે ને. એને ઈશારો કરે છે, પ્રભુ! તું અનંત ગુણનો ધણી છો. તારામાં રાગનો અંશ નથી, વાણી અને શરીરની ક્રિયાનો કરવાનો અંશ નથી. કેમ કે એ બધાને—સ્વ અને એ પરને જાણવાના સ્વભાવવાળો તારો ધર્મ છે. સમજાણું કાંઈ? એમ વાણી બતાવે છે કહે છે. આહાહા..! 'લક્ષ થવાને તેહનો કહ્યા શાસ્ત્ર સુખદાયી.' આવે છે ને? શ્રીમદ્‌માં આવે છે છેલ્લા.

મુમુક્ષુ :- 'જિનપદ નિજપદ એકતા...'

ઉત્તર :- 'લક્ષ થવાને તેહનો...' ફક્ત આમ લક્ષ કરવા. આ આત્મા ચિદાનંદ સ્વરૂપ છે એ લક્ષ બંધાવા આ શાસ્ત્રની વાત છે. સમજાણું કાંઈ?

એ પણ શાસ્ત્રની વાણી છે તે કાળે પણ જે જ્ઞાન થાય છે એ કાંઈ વાણીથી થતું નથી. કેમ કે વાણી જડ છે અને અહીં જ્ઞાનની પર્યાય ચૈતન્ય છે. એ જડથી ચૈતન્ય પર્યાય કેમ થાય? એક વાત. અને એ જાણવાની પર્યાય થઈ, પોતાથી થઈ એ પણ એક પરલક્ષી જ્ઞાન છે, એ ચૈતન્યનું જ્ઞાન નહિ. આહાહા..! પણ સમજાવવું (હોય) ત્યારે શી રીતે સમજાવે? કે ભાષા એને અનંત ધર્મવાળો આત્મા એમ.. આહાહા..! તત્ત્વની સૂક્ષ્મતા અને પરથી પૃથક્‌તા એ અલૌકિક વાત છે. દરેક પદાર્થની પરથી પૃથક્‌તા અને એની સૂક્ષ્મતા, અલૌકિક વાત છે! એ સૂક્ષ્મતાને વાણી બતાવે છે એમ અહીં કહેવામાં આવે છે. સમજાણું કાંઈ?

'**કેવળજ્ઞાન અનંત ધર્મસહિત આત્મતત્ત્વને પ્રત્યક્ષ દેખે છે,...**' વાણી પરોક્ષ બતાવે એટલું કહ્યું. કારણ કે એને ખ્યાલમાં હજી પર લક્ષ આવ્યું છે. સ્વ આવ્યું નથી. વાણી નિમિત્ત થઈ અને તે કાળે સાંભળનારને જ્ઞાનની પર્યાય ખીલે છે એ પોતાથી ખીલે છે, કાંઈ વાણીથી નહિ. વાણીનો તો એમાં અભાવ છે. એના ભાવમાંથી ખીલે છે. છતાં એ ભાવનું ખીલેલું જ્ઞાન... આહાહા..! પરોક્ષ છે. સમજાણું કાંઈ? અને '**કેવળજ્ઞાન અનંત ધર્મસહિત આત્મતત્ત્વને પ્રત્યક્ષ દેખે છે,...**' બીજી રીતે કહીએ તો મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનની પર્યાય એ આત્માને પ્રત્યક્ષ જાણે છે. કારણ કે એમાં પરનો સહારો કાંઈ છે નહિ. આહાહા..! અહીં તો કેવળજ્ઞાનની વ્યાખ્યા કરી છે. પણ નીચે સમ્યગ્દર્શનમાં પણ—ધર્મની પ્રથમ દશામાં પણ જે મતિ અને શ્રુતજ્ઞાન છે એ પરોક્ષ નથી. એણે પ્રત્યક્ષ સ્વનો આશ્રય કર્યો છે એમાં પરનો આશ્રય રહ્યો નથી. એટલે પ્રત્યક્ષ થઈ જાય છે. દ્રવ્યશ્રુતે જાણ્યો એ પરોક્ષ છે. અંદરમાં ભાવશ્રુત દ્વારા જાણ્યો તે પ્રત્યક્ષ છે. એમ કહે છે. શું કીધું સમજાણું?

વાણીથી જે એને ખ્યાલમાં આવ્યું એમ કહેવું એ પણ વ્યવહાર છે. પણ વાણીનું નિમિત્તપણું અને એને ખ્યાલમાં જે આવ્યું એ પણ હજી આત્માનું પરોક્ષપણું છે. એમાં આત્મા પ્રત્યક્ષ થયો નથી. આહાહા..! આવું વ્યાખ્યાન આ કઈ જાતનું! આ તે જૈનદર્શનનું હશે આવું?

વીતરાગમાર્ગમાં આવું! ઓલો તો કહે કે છ કાયની દયા પાળો, કોઈને ન મારો, ભૂખ્યાને દાન આપો, આ કરો.. આ કરો. આવી વાત તો ભગવાનના માર્ગમાં સાંભળી. રતિભાઈ! ભગવાન! બાપુ! એ બધી વાતું બધી છે ઈ છે બહારની. એ અંતરની વસ્તુ નહિ. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

કહે છે, એ પરોક્ષ બતાવે છે. પ્રત્યક્ષ તરીકેની વ્યાખ્યા કરી આ. કે દ્રવ્યશ્રુત જે વાણી છે એ વખતે ખ્યાલ આવે છે એ પરોક્ષ છે. અને જ્યારે એ જ્ઞાન વર્તમાનની દશા એ જાણેલું જ્ઞાન જે છે પર તરફનું એ નહિ. હવે એ જ્ઞાનની પછીની દશા સ્વ તરફ વળે છે ત્યારે એ પ્રત્યક્ષ થઈ જાય છે. સમજાણું કાંઈ? કેટલી વાતું સમજવી આમાં! કેટલાક અહીં બે-ચાર વર્ષથી સાંભળે છે તો આપણે સમજી ગયા છીએ (એમ માને છે). સ્વરૂપચંદભાઈ! આહાહા..! ભાઈ! એ સમજવાના .. એ રસ્તા અલૌકિક છે બાપુ!

અહીં તો કહે છે, વાણીને કાળે દ્રવ્યશ્રુતે જ્ઞાન કહ્યું-બતાવ્યું એ તો પરોક્ષ રીતે છે. એમ કહ્યું ને? અને કેવળજ્ઞાન તો પ્રત્યક્ષ છે. અને કેવળજ્ઞાન પ્રત્યક્ષ એટલે કે વાણી દ્વારા એનું લક્ષ નથી એને તો સ્વ તરફના આશ્રયે કેવળજ્ઞાન થયું છે. એ કેવળજ્ઞાનનો ઉપાય પણ પહેલેથી.. આહાહા..! સ્વના લક્ષને કારણે મતિ શ્રુતજ્ઞાન થયું છે. એ પણ સાંભળીને થયું છે એમ છે નહિ. એવું જે જ્ઞાનનું પ્રત્યક્ષપણું થવું એનું નામ સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાન છે. એ ધર્મની શરૂઆતનો અંશ ત્યારથી થાય છે. બાકી બધી વાતું છે. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)